

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЗБІРНИК

**НАУКОВИХ ПРАЦЬ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

Серія соціально-педагогічна

В и п у с к 39

**Кам'янець-Подільський
2024**

УДК: 378.4(477.43):376.1(082)

ББК: 74.58(4 Укр)

З-41

Рецензенти:

Алла ЯРОШЕНКО, доктор філософських наук, професор, Директор Навчально-наукового інституту молодіжної та сімейної політики і соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Юрій БРИНДІКОВ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету;

Віннічук О.В., кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології та філософії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Редакційна колегія:

Атаманчук П.С., доктор педагогічних наук, професор; **Вайнола Р.Х.**, доктор педагогічних наук, професор; **Вержиковська О.М.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Гевчук Н.С.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Кучинська І.О.**, доктор педагогічних наук, професор; **Мельник Л.П.**, кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний редактор); **Мендерецький В.В.**, доктор педагогічних наук, професор; **Миронова С.П.**, доктор педагогічних наук, професор; **Опалюк Т.Л.**, доктор педагогічних наук, доцент (відповідальний редактор); **Опалюк О.М.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Рудзевич І.Л.**, кандидат психологічних наук, доцент; **Співак В.І.**, кандидат психологічних наук, доцент.

*Рекомендовано Вченою радою
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 4, від 25.04.2024 року)*

З-41 Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна / За ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Вип. 39. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В, 2024. 245 с.

Електронна версія збірника доступна за покликанням:

URL: <https://zb-socped.kpnu.edu.ua>

До збірника увійшли наукові статті, де висвітлені актуальні питання теорії, історії та практики соціального захисту, досліджено методологічні засади соціальної допомоги у кризових ситуаціях, обґрунтовано корекційні та психологічні основи здійснення соціальної підтримки.

Збірник наукових праць адресовано фахівцям соціальної сфери та суміжних наук, докторантам та аспірантам, магістрантам і студентам, які навчаються за відповідним профілем, а також усім, кому небайдужа доля вразливих категорій населення.

Збірник зареєстрований рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 22.02.2024 № 44. Ідентифікатор медіа № R40-02510

УДК: 378.4(477.43):376.1(082)

ББК: 74.58(4 Укр)

ЗМІСТ

Вайнола Р.Х. Інноваційні технології в системі технологій соціальної роботи	7
Волошина Ю.О., Сербалюк Ю.В. Соціальний захист військовослужбовців: права та гарантії для учасників бойових дій та їх сімей	11
Гевчук Н.С., Андрійчук В.О. Соціальна підтримка та програми допомоги для сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах	17
Гевчук Н.С., Берник О.О. Міжнародний досвід налагодження соціального партнерства фахівцями соціальної сфери та можливості його використання у вітчизняній практиці	21
Гевчук Н.С., Лаборешних А.Д. Теоретичні аспекти роботи фахівця соціальної сфери з вразливими сім'ями	27
Гевчук Н.С., Рудницька В.В. Актуальність соціальних проєктів на місцевому рівні	32
Гевчук Н.С., Тернавський Д.В. Загальна характеристика проблем малозабезпечених сімей	35
Гевчук Н.С., Юстименко Ю.В. Етичні аспекти індивідуальної роботи з користувачами соціальних послуг	40
Голова Н.І. Адаптація осіб похилого віку до пенсійного періоду життя: соціально-психологічний аспект	47
Данилюк О.І., Віщяк К.І. Соціально-економічний захист осіб похилого віку: європейський досвід	54
Данилюк О.І., Сухарчук М.В. Особливості соціального захисту учасників бойових дій: світові практики	60

Камбур А.В. Співпраця між професіоналами різних галузей в соціальній роботі під час кризових ситуацій	65
Костюшко Г.О., Чекалкіна О.М. Організація соціальної підтримки учасників бойових дій і членів їхніх сімей: теоретичні засади	69
Котелевець А. М., Нохріна І. С. Волонтерська діяльність, як засіб формування соціальної успішності студентів	74
Лютий В.П. Методологічна готовність фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг людям з інвалідністю та їхнім сім'ям	79
Лякішева А.В., Смолянська Ю.В. Зміст, форми та методи первинної соціальної профілактики булінгу в учнівському середовищі	88
Лях Т.Л., Кузнєцов М.Л. Потреби людей похилого віку в умовах воєнного стану	94
Марціновська І.П., Касіян Н.Р. Особливості соціалізації дитини з розладами спектру аутизму в інклюзивному середовищі	98
Марціновська І.П., Присяжна Л.Р. Формування у дітей із розладами спектру аутизму когнітивних стратегій поведінки	104
Мельник Ж.В., Локтіонова С.О. Базові ознаки та функції державних інститутів у системі соціальної допомоги	108
Мельник Ж.В., Никонюк М.В. Впровадження цифрових інструментів у забезпеченні доступу до соціальних послуг сімей, які перебувають у СЖО	113
Мельник Л.П., Білий С.С. Проблеми працевлаштування молоді в сучасних умовах	117

Kostiushko G.O., Chekalkina O.M. ORGANIZATION OF SOCIAL SUPPORT FOR PARTICIPANTS OF HOSTILITIES AND THEIR FAMILY MEMBERS: THEORETICAL FOUNDATIONS.

Summary. The article provides a theoretical analysis of scientific approaches to social support for combatants and their family members nowadays. Support for combatants and their families is revealed as a comprehensive system of measures aimed at improving the quality of life and social well-being of this category of recipients of social services. The role of specially authorized state bodies, non-governmental organizations, and social work specialists in providing various types of social services is considered. Key types of social support are identified, including informational, material, medical-social, legal, psychological, and socio-pedagogical support, each aimed at optimizing the psycho-emotional state, social adaptation, and integration of combatants and their families into society. The importance of an individualized approach to each family, taking into account their unique needs and circumstances, is emphasized.

Key words: social support, social work, combatants, families of combatants, services.

УДК 378.013.42:316.614]:364-322

Анастасія КОТЕЛЕВЕЦЬ
викладачка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю Соціальна робота
Київський столичний університету імені Бориса Грінченка,
a.kotelevets.asp@kubg.edu.ua

Ірина НОХРІНА
викладачка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю Соціальна робота
Київський столичний університету імені Бориса Грінченка,
i.nokhrina.asp@kubg.edu.ua

**ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ**

Котелевець А.М. Нохріна І.С., Волонтерська діяльність, як засіб формування соціальної успішності студентів. У статті представлено результати авторського опитування 306 студентів 13 закладів вищої освіти України. Зокрема розглянуті основні мотиви залучення студентів до волонтерської діяльності. Висвітлений зв'язок волонтерства та його впливу на формування соціальної успішності. Волонтерська діяльність, описується як

можливість отримати необхідні професійні навички, розширити кругозір студентів та такою, що сприяє формуванню соціальної успішності особистості студента. Визначається роль закладу вищої освіти як платформи, на базі якої продовжує відбуватись процес соціалізації та становлення особистості студента.

Ключові слова: волонтерство, волонтерська діяльність, соціальна успішність, успішність, соціальна активність, активність, соціалізація, студенти.

Вступ. Вплив волонтерської діяльності на особистість молодого людини, її здатність до самореалізації й самовизначення є актуальною темою для вивчення, особливо у тих історичних реаліях, в яких зараз перебуває Україна. Важливо зрозуміти, як саме волонтерство впливає на розвиток особистості молодого людини, які аспекти цієї діяльності є найбільш корисними та які фактори можуть впливати на результати формування. Дослідження в цій області можуть допомогти розробити ефективніші програми волонтерства для молоді та сприяти їхньому особистісному зростанню й розвитку. Заклад вищої освіти допомагає формувати особистість студента, не тільки завдяки наданню знань щодо обраного фаху, а й завдяки виховній роботі, що зазвичай проводиться серед здобувачів вищої освіти. Процес соціалізації особистості відбувається протягом усього життя, не оминає і етап навчання у закладі вищої освіти. Одним з етапів соціалізації можна розглядати формування соціальної успішності особистості, що виховується, у тому числі завдяки певним діям та безпосередньо бажанню самої особистості студента бути залученим до вирішення викликів громади.

Мета статті: дослідити вплив волонтерської діяльності на формування соціальної успішності студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні події в Україні є викликом для всіх українців, а особливо для студентської молоді. Варто зазначити, що саме освічені молоді люди, студенти – є рушієм у вирішенні багатьох ситуацій і саме заклад вищої освіти має долучитись до формування нового покоління українців, що забезпечить майбутнє процвітання України. Одним за таких інструментів є залучення студентів до волонтерської діяльності, що є добровільною, соціально спрямованою та неприбутковою діяльністю, яку здійснюють волонтери, надаючи допомогу. Волонтерський рух для молоді відкриває можливості для самореалізації та досягнення соціального успіху шляхом надання допомоги як окремим особам, так і суспільству в цілому.

Заклад вищої освіти допомагає формувати особистість студента, не тільки завдяки наданню знань щодо обраного фаху, а й завдяки виховній роботі, що зазвичай проводиться серед здобувачів вищої освіти.

Наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених дозволяють ознайомитися з основними концепціями організації волонтерського руху в Україні, зокрема це можна зробити завдяки напрацюванням: О. Акімової, О. Безпалько, Р. Вайноли, І. Зверєвої, А. Капської, О. Карпенко, Н. Комарової, О. Кузьменко, Т. Лях, Л. Міщик, Н. Романової, С. Пальчевського, В. Петровича, Ю. Поліщук, С. Савченко, О. Стецькової, С. Толстоухової, С. Харенко, Ю. Хорунжний, О. Яременко.

Соціальну успішність вивчали: Н. Амінов, Н. Батурич, М. Болдінова,

І. Боровинська, Н. Головчанова, А. Елізаров, О. Єрофеева, Ю. Ільїна, С. Кожакіна, І. Кордубан, А. Кушнаренко, Л. Лазаренко, О. Матеюк, О. Назарук, А. Четверик-Бурчак, А. Яшнова.

Серед зарубіжних дослідників значний науковий інтерес викликають праці вчених М. Белуччі, А. Віллема, Л. Геренса, Дж. Менетса, та ін.

У закладах вищої освіти одним із засобів формування соціальної успішності студентської молоді є залучення до соціальної активності та волонтерської діяльності. Волонтерство – це безкорислива допомога іншим, заснована на ідеалах гуманності. Головна мета волонтерства полягає в задоволенні особистих і соціальних потреб через надання підтримки та допомоги іншим людям. Участь молоді у волонтерських проектах дозволяє побачити конкретні результати своєї діяльності і відчутти себе корисним для суспільства [6, с.55]. Активна участь студентів у волонтерстві сприяє розвитку лідерських якостей, формує соціальну успішність, це саме ті якості, які є важливими як у особистому житті, так і в професійній сфері. Крім того, це дозволяє студентам розширити кругозір та краще пізнати свої сильні сторони, що може допомогти у вирішенні власних проблем.

О. Матеюк зазначає, що успішність – це результат систематичної праці, позитивного мислення і бажання постійно розвиватись. Мотивація досягти поставленої мети грає важливу роль у досягненні успіху. Він формується завдяки життєвому досвіду і способу життя, які допомагають людині рухатися вперед і досягати своїх цілей [5]. За В. Вінковим, успіх – це досягнення поставленої мети в індивідуальній або груповій діяльності, відповідно до вимог, які встановлюються характером самої діяльності та знаннями суб'єкта про засоби досягнення та очікуваний результат [2, с.223].

О. Карпенко та В. Остапчук, розглядають саморозвиток, як важливий процес становлення особистості студентів та тою ідеєю, яка включається в єдину комплексну ідею організації життєдіяльності освітнього закладу.[3, с.60].

З. Бондаренко, описує волонтерство, як бренд сучасної студентської молоді, описуючи волонтерську діяльність, як умову успішної самореалізації й соціального становлення [1].

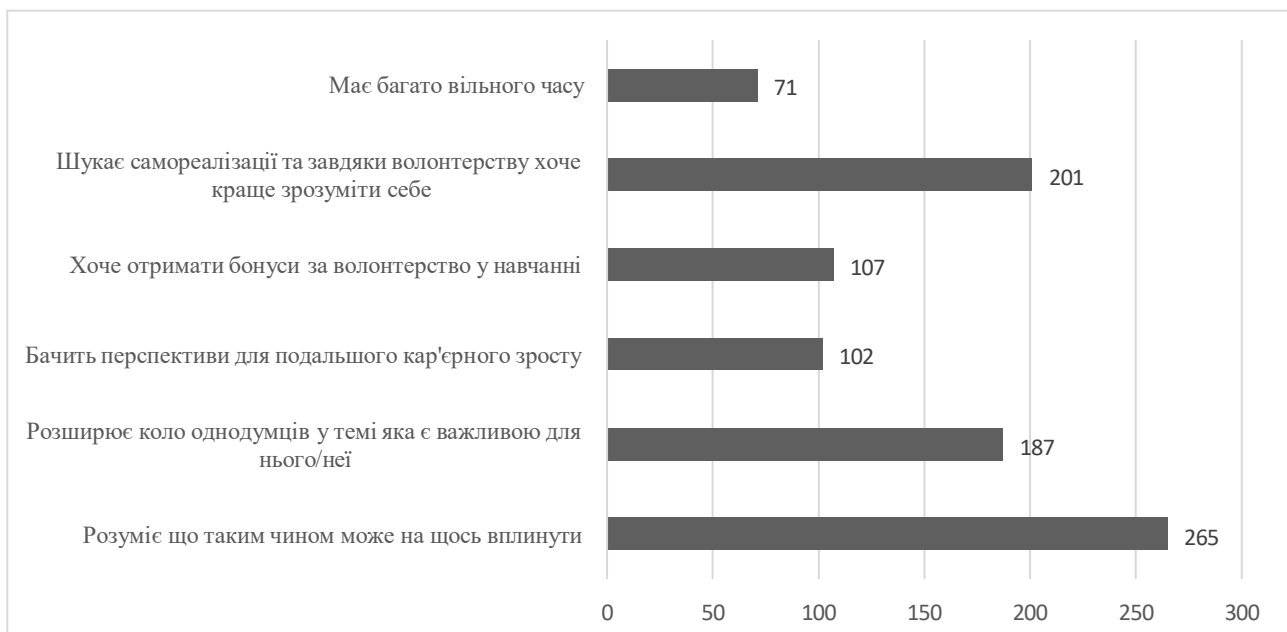
Л. Коломієць на основі самостійно проведених досліджень, визначає, що більшість з опитаних студентів-волонтерів є соціально активними особистостями з домінуванням мотивації успіху та прагнуть отримати якнайкращі результати в діяльності, зацікавлені у її нових напрямках, наполегливі у процесі виконання різних завдань, ставлять перед собою реальні цілі, що також є показником прагнення соціальної успішності [4].

Результати проведеного теоретичного аналізу означеної проблеми спонукали нас до проведення емпіричного дослідження мотивів, що впливають на залучення студентів до волонтерської діяльності, тож у межах дисертаційного дослідження «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності», нами було проведене опитування 306 студентів закладів вищої освіти. У опитуванні взяли участь студенти різних спеціальностей наступних ЗВО: Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Українського

державного університету імені Михайла Драгоманова, Міжрегіональної Академії управління персоналом, Державного торговельно-економічного університету, Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Національного університету «Львівська політехніка». Також анкету заповнили представники: Комунального закладу вищої освіти, «Дніпровської академії неперервної освіти», Дніпропетровської обласної ради, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського національного лінгвістичного університету, Національного університету «Одеська політехніка» та Київського інституту бізнесу та технологій.

В контексті нашого дослідження «Волонтерська діяльність, як засіб формування соціальної успішності студентів» розглянемо відповідь на питання: «На Вашу думку, для чого студентська молодь займається волонтерською діяльністю?»

Рис.1. Відповідь на питання «На Вашу думку, для чого студентська молодь займається волонтерською діяльністю?»

Джерело: складено авторами самостійно

Більшість респондентів – 86.6%, зазначили, що студентська молодь займається волонтерською діяльністю, оскільки розуміє, що таким чином може на щось вплинути, 65.7% вважають, що таким чином студенти-волонтери шукають самореалізації та завдяки волонтерству хочуть краще зрозуміти себе. 61.1% вважають, що таким чином можна розширити коло однодумців у темі яка є важливою для нього/неї. Важливими для нас є показники 33.3% – саме стільки студентів, вважає, що доєднатись до волонтерства можна задля перспективи для подальшого кар'єрного зросту та 35% – хочуть отримати бонуси за волонтерство у навчанні. Лише 23.2% опитаних вважають, що у студентів багато вільного часу.

Отже, завдяки теоретичному аналізу та практичній складовій дослідження

(опитуванню студентів), ми визначили, що волонтерська діяльність впливає на формування соціальної успішності як загалом, так і у певних напрямках – зокрема, таких як кар'єра та самореалізація.

З 306 респондентів більше половини опитаних, 53.6% – готова відвідати заняття для вдосконалення своїх навичок у волонтерській діяльності, якщо б такі заняття проходили у їх закладі вищої освіти. Не впевнені чи будуть відвідувати такі заходи – 30.7%, не хочуть брати участь у таких заняттях 15.7%. Такі результати, поміж інших на пряму свідчать про готовність студентів підвищувати свій рівень знань щодо волонтерської діяльності та проявляти свою соціальну активність саме таким чином.

Результати дослідження. Заклад вищої освіти допомагає формувати особистість студента, не тільки завдяки викладанню знань щодо обраного фаху, а й завдяки виховній роботі, що зазвичай проводиться серед здобувачів вищої освіти, зокрема через залучення студентів до волонтерської діяльності. Процес соціалізації особистості відбувається протягом усього життя, не оминає і етап навчання у закладі вищої освіти, цей етап, в свою чергу, сприяє формуванню соціальної успішності особистості студента. Важливість даного процесу та готовність студентів долучатись до заходів підтверджують результати нашого опитування.

Висновки. Волонтерська діяльність є чудовою можливістю для студентів спробувати себе у різних ролях та набути необхідних навичок не тільки у професійному напрямку, а й розширити свій кругозір та спробувати себе у нових напрямках. Дослідження показують, що волонтерська діяльність є важливим інструментом для молодих людей у процесі досягнення успіху, а також самореалізації та самовизначенні. Волонтерство допомагає розвивати студентам особистісні якості, отримувати нові знання, навички та компетенції, які є необхідними для успішного самовизначення в житті. Волонтерство сприяє активній реалізації та соціальній активності молодих людей, дозволяючи їм впливати на своє оточення та вносити позитивні зміни у суспільство. Як було зазначено вище, саме завдяки активним діям та бажанню розвиватись, йти до своєї мети буде формуватися соціальна успішність, що безпосередньо позитивно вплине на становлення особистості студента.

Список використаних джерел

1. Бондаренко З. Соціально-педагогічне волонтерство як бренд сучасної студентської молоді. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2019. № 2(18). С. 130–136.
2. Вінков В. Уявлення про життєвий успіх: стан розробленості проблематики в соціальній психології. Проблеми політичної психології. 2015. № 2. С. 221–231. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2015_2_22.
3. Карпенко О., Остапчук, В. Саморозвиток особистості майбутнього фахівця соціальної роботи в умовах освітньо-виховного простору. Ввічливість. Humanitas. 2023. № 4. С. 18–24. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.9> (дата звернення: 29.03.2024).
4. Коломієць Л. Психологічні особливості мотивації волонтерської

діяльності. Психологічний часопис збірник наукових праць. 2017. Т. 5, № 9. С. 79–90.

5. Матеюк О. Успішність особистості: сутність та зміст феномену. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2012. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_4_31.

6. Романкова Л. Волонтерська діяльність як складова формування моральних цінностей студентської молоді. Вища освіта України. 2015. № 4. С. 54–60. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/pv/3006.pdf>

Kotelevets A.M., Nokhrina I.S., VOLUNTEER ACTIVITY AS A MEANS OF FORMING STUDENTS' SOCIAL SUCCESS

Summary. The article presents the results of the author's survey of 306 students of 13 higher education institutions of Ukraine. In particular, the main motives for involving students in volunteer activities are considered. The connection between volunteering and its influence on the formation of social success is highlighted. Volunteer activity is described as an opportunity to acquire the necessary professional skills, broaden students' horizons and contribute to the formation of social success of the student's personality. The role of a higher education institution as a platform on which the process of socialization and formation of a student's personality continues is determined.

Keywords: volunteering, volunteer activity, social success, success, social activity, activity, socialization, students.

УДК: 364-7

Вадим ЛЮТИЙ,
к. п. н., доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та
соціальної роботи,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
v.liutyi@kubg.edu.ua

МЕТОДОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЛЮДЯМ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХНІМ СІМ'ЯМ

Лютий В.П. **Методологічна готовність фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг людям з інвалідністю та їхнім сім'ям.** В статті обґрунтовується, що соціальна робота людиною з інвалідністю та її сім'єю має бути спрямована на їхню інтеграцію в суспільство та активізацію потенціалу, для її впровадження фахівці із соціальної роботи мають повинні спиратися на сучасну біопсихосоціальну модель реабілітації. Дослідження продемонструвало дотримання бл. половиною фахівців медичних та функціональних поглядів на реабілітацію, що не відповідає сучасним підходам. Обґрунтовується необхідність методологічної підготовки фахівців із соціальної роботи, що

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Наукове видання

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

Серія соціально-педагогічна

Випуск 39

Електронне видання

Матеріали подані мовою оригіналу.

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів.

Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей.

*Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за
підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних
даних, власних імен та інших відомостей.*

Підписано до друку 26.04.2024 р.

Ум.друк. арк. 13,25 Зам. 123

Видавець Ковальчук О.В.

32315, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,

вул. Васильєва, 13, корп. А, 37.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7057 від 30.03.2023 р.